

VEĽKÝ TÝŽDEŇ, VEĽKONOČNÉ TROJDNIE A VEĽKONOČNÉ OBDOBIE

Vo Veľkom týždni Rímskokatolícka cirkev slávi tajomstvá spásy, ktoré uskutočnil Kristus v posledných dňoch svojho života. Veľký týždeň sa začína Kvetnou nedeľou, čiže Nedeľou utrpenia Pána, v ktorej sa spája predzvesť kráľovského triumfu Ježiša Krista so zvesťou o jeho umučení. Večernou omšou na pamiatku Pánovej večere sa začína Veľkonočné trojdnie, ktoré pokračuje cez Veľký piatok utrpenia a smrti Pána a cez Bielu sobotu, vrcholí Veľkonočnou vigíliou a uzatvára sa večerami Nedele Pánovho zmŕtvychvstania.

Kvetná nedeľa

Posledná pôstna nedeľa, známa pod menom Kvetná nedeľa, alebo Nedeľa utrpenia Pána, je prvým dňom Veľkého týždňa. Kvetná nedeľa nám pripomína rozhodnutie židovskej rady o Ježišovej smrti a kresťania si počas nej pripomínajú triumfálny vstup Ježiša Krista do Jeruzalema. V tento deň sa svätia palmové alebo olivové ratolesti, u nás najčastejšie bahniatka, tie sa potom spália na popolec, ktorý bude použitý pri obradoch Popolcovej stredy budúceho roku. Bahniatka si na posvätenie prinášajú aj ľudia, tie si potom nosia domov ako posvätenú vec a zakladajú ich za obrazy, zapichujú do tráv, dávajú do vázy a kedysi ich dávali aj do poľa či do maštale. Svätenie zelených ratolestí zaviedla cirkev ešte v 7. storočí.

Obrady Kvetnej nedele sa skladajú z dvoch častí: zo spomienky na Pánov vstup do Jeruzalema a zo svätej omše zasvätenej pamiatke Kristovho utrpenia, v ktorej sa prednášajú pašie - časť evanjelia, v ktorom sa opisuje Pánovo umučenie. Pašie (lat. passio – utrpenie) – opis utrpenia a smrti Ježiša Krista od Poslednej večere až po jeho smrť na kríži, ako ho podávajú evanjelisti.

Kvetnou nedeľou sa začína Veľký týždeň. Jeho hlavnou myšlienkou je Pánovo umučenie, ktoré sa slávalo tri dni už od 4. storočia, z toho je názov Veľkonočné trojdnie. Ono je vlastne vyvrcholením Veľkého týždňa. Začína sa omšou Večere Pána na Zelený štvrtok a končí sa večerami Veľkonočnej nedele. Veľký týždeň – je slovenské pomenovanie obdobia známeho v liturgii ako Hebdomada sancta (Svätý týždeň).

Posledné tri dni Veľkého týždňa - tzv. (Veľkonočné) posvätné trojdnie alebo triduum – Zelený štvrtok, Veľký piatok a Biela sobota, majú bohatý liturgický obsah a symboliku. Je to spoločné pomenovanie troch dní, v ktorých si Cirkev pripomína udalosti nášho vykúpenia v ich historickom poradí: Kristovu smrť na Veľký piatok, Krista uloženého v hrobe na Bielu sobotu a Kristovo zmŕtvychvstanie na Veľkonočnú nedeľu.

Zelený štvrtok

Podstatou Zeleného štvrtku je spomienka na ustanovenie sviatosti Oltárnej i sviatosti kňazstva.

Na Zelený štvrtok predpoludním biskupi na pamiatku ustanovenia sviatosti kňazstva slúžia sväté omše so všetkými kňazmi svojich diecéz, táto sv. omša sa nazýva Missa chrismatis. Pri týchto omšiach posväcujú aj tri druhy oleja: krizmu, olej katechumenov a olej chorých.

Olej je znamením sily. V liturgii sa olej používa pri krste, birmovaní, sviatosti pomazania chorých a pri vysvätení kňazov.

Olej katechumenov: pomazanie katechumenov olejom má byť znamením posily v boji so zlým duchom.

Olej chorých: pri udeľovaní sviatosti pomazania chorých sa používa olej nemocných (Oleum infirmorum). Olej má tiež liečivé účinky - tlmí bolesť. Sviatosť pomazania chorých posilňuje chorých na duši i na tele, mierni ich bolesť a úzkosť.

Krizma: je to olej, do ktorého sú primiešané voňavé prísady. U Izraelitov a iných vtedajších národov uvádzali kráľov do úradov tak, že ich pomazali olejom. Aj slovo „Kristus“ pochádza z gréčtiny (Christos) a znamená „Pomazaný“. (Po hebrejsky znie toto slovo „Mesiáš“.)

Pomazanie krizmou pri krste alebo birmovaní znamená prevzatie úlohy žiť podľa Ježiša, ktorý je naším Kráľom.

Vo štvrtok večer slávil Ježiš poslednú večeru so svojimi učeníkmi. V tento večer ustanovil dve sviatosti: kňazstva a eucharistie, resp. premenil chlieb a víno na svoje telo a krv. Súčasne takto odovzdal apoštolom kňazskú moc so slovami „Toto robte na moju pamiatku“.

V Zelený štvrtok sa večerná svätá omša slávi na pamiatku ustanovenia Sviatosti Oltárnej. Táto svätá omša je tiež známa obradom umývania nôh 12 mužom, ktorý pochádza z čias svätého Gregora Veľkého, ktorý denne hostil 12 žobrákov. Týmto dňom, ktorý dostal svoje pomenovanie pravdepodobne podľa zelene v Getsemanskej záhrade, kde sa Ježiš Kristus modlil pred svojim zatknutím vojakmi, začína Veľkonočné trojdnie. Vo štvrtok prestávajú zvonit' zvony, ako znak spoluúčasti s utrpením Krista. Ich zvuk sa ozve až na slávnostnú Glóriu na vigíliu vzkriesenia na Bielu sobotu a namiesto nich sa používajú rapkáče.

Po skončení svätej omše si pripomínáme Pána Ježiša, ako v Getsemanskej záhrade bdie v modlitbe. Apoštoli od únavy zaspali a Ježiš zostáva celkom sám, opustený. Túto udalosť symbolizuje nielen otvorený prázdny svätostánok, zhasnuté večné svetlo pred ním, ale aj obnažovanie oltárov a odnášanie všetkých predmetov z nich. Obnažená oltáre symbolizujú opustenosť Krista v Getsemanskej záhrade.

Veľký piatok

Trojdnie pokračuje Veľkým piatkom - dňom utrpenia, ukrižovania a smrti Ježiša Krista. V rímskokatolíckych chrámoch sa v tento deň neslúži svätá omša, oltáre sú bez chrámového rúcha. Všetci veriaci sa postia od mäsitých pokrmov a najesť sa možno za deň len raz do sýtosti. Je to deň osobitne zasvätený spomienke Ježišovho utrpenia a smrti na kríži. Je to deň pôstu, pokánia a jediný deň roka, kedy sa neslávi Eucharistická obeta. Namiesto nej sa koná liturgia umučenia Pána, ktorá pozostáva z bohoslužby slova, slávnostnej modlitby veriacich, z poklony Svätému krížu a sv. prijímania. Ježišovu smrť nám pripomína aj liturgická farba - farba krvi. V tento deň sa čítajú alebo spievajú pašie.

Biela sobota

Biela sobota je aliturgický deň. Nekonajú sa bohoslužby. Kresťanský ľud si pripomína, že Pán je uložený v hrobe.

V našich krajoch je zvykom otvoriť chrám na poklonu pri Božom hrobe, kde sa zhromažďujú veriaci na tichú poklonu Najsvätejšej sviatosti.

Veľkonočná nedeľa

a) Veľkonočná vigília

„Obrady Bielej soboty“ sa konajú po západe slnka v rámci tzv. Veľkonočnej vigílie (bdenia). Podľa pradávnej tradície je táto noc očakávaním Pána, noc bdenia, zasvätená Pánovi (Ex 12, 42). Biela sobota - oslava Kristovho zmŕtvychvstania začína Veľkonočnou vigíliou. To znamená na Bielu sobotu večer, pôvodne v noci, keď sa začínala aj židovská Pascha (sviatky Židov konané na pamiatku poslednej večere v egyptskom zajatí, keď anjel smrti prešiel okolo príbytkov Izraelitov a neuškodil im, lebo mali veraje dverí pomazané krvou obetného baránka, Ex 12,1-51), teda sviatky, pred ktorými bol Pán Ježiš ukrižovaný.

Počas Veľkonočnej vigílie Cirkev bdie a očakáva Kristovo zmŕtvychvstanie, Katolícka cirkev slávi vigíliu už ako radostnú slávnosť vzkriesenia, znovu sa rozozvučia zvony, ktoré od štvrtka večera mlčali.

Veľkonočná vigília – noc pred Veľkonočnou nedeľou, bola liturgicky veľmi bohatá bohoslužba, ktorá sa začínala v sobotu večer, trvala celú noc a končila sa v nedeľu ráno krstom katechumenov. V súčasnosti sú pobožnosti skrátené a pozostávajú z obradu svetla (požehnanie veľkonočného ohňa a veľkonočnej sviečky - paškálu). Zapáľovaním veľkonočného ohňa a svätením veľkonočnej sviečky - paškálu, sa začína liturgia veľkonočnej vigílie. Táto sviečka je stredobodom veľkonočnej slávnosti. Po slovách „Kristus, svetlo sveta - Bohu vďaka“ sú od nej zapálené ďalšie sviečky, ktoré si priniesli veriaci. Kríž vyrytý do sviečky je znakom smrti, päť otvorov so vsadenými zrnkami tymiánu symbolizuje Kristove rany a písmená alfa a omega s letopočtom bežného roku hovoria, že Kristus je Pán času i večnosti, počiatok i koniec všetkého. Procesia s paškákom pripomína slová samotného Krista: „Ja som svetlo sveta. Kto mňa nasleduje, nebude chodiť v tmách, ale bude mať svetlo života“ (Jn 8, 12).

Potom nasleduje veľkonočný chválospev, v ktorom sa ospevuje dnešná slávnostná noc, vznešený spôsob nášho vykúpenia a nakoniec sa poprosíme nebeského Otca, aby nám v našom živote svietil svetlom, ktorým je Kristus. Veľkonočná vigília obsahuje aj ďalšie prvky – bohoslužbu slova, 3 a 7 čítaní zo Starého zákona, liturgiu krstu (ak niet krstencov, tak sa iba posväť krstná voda a obnovia krstné sľuby), ďalej obrad vzkriesenia a Eucharistickú liturgiu (slávnostnú svätú omšu, kde po 40 dňovej prestávke opäť zaznie víťazný spev Aleluja!).

Obrady Veľkého týždňa, ktorých začiatky siahajú 4. storočia, prešli v nasledujúcich storočiach mnohými zmenami. Naposledy boli zjednodušené a liturgicky prispôbené súčasným požiadavkám v r. 1951 a 1969.

Po Veľkej noci nasleduje osemdňová oktáva Kristovho zmŕtvychvstania, ktorá pozostáva z týždňa bezprostredne po Veľkej noci a končí sa Nedeľou Božieho milosrdenstva (prvá nedeľa po Veľkej noci, tohto roku 23. apríla. V minulosti sa nazývala Biela nedeľa, keďže v roku 389 cisár Theozodius Veľký (379-385) vyhlásil celotýždenné svätenie veľkonočných sviatkov, aby novopokrstenci, ktorí počas tejto oktávy nosili svoje biele krstné rúcho, mohli dostávať ďalšie ponaučenie z kresťanskej náuky. A práve biele krstné rúcho sa slávnostne odkladalo v posledný deň veľkonočnej oktávy, ktorá potom dostala názov Dominica in albis deponendis (Nedeľa odkladania bieleho rúcha, tj. Biela nedeľa). V Ríme sa odkladanie bieleho rúcha slávnostne vykonávalo v Lateránskej bazilike. Týždeň trvajúce svätenie Veľkej noci sa postupne skracovalo na tri, neskoršie na dva dni a od roku 1951 už ani Veľkonočný pondelok nie je prikázaným sviatkom.

b) Veľkonočná nedeľa

V tento deň si rímskokatolíci pripomínajú ukrižovanie, smrť a zmŕtvychvstanie Ježiša Krista. Zmŕtvychvstanie – najväčší Kristov zázrak a základná pravda kresťanskej viery. Je to víťazné zavŕšenie Kristovho vykupiteľského diela. Jeho duša sa opäť spojila s osláveným telom, na ktorom síce ostali rany ukrižovania, ale ináč nepodliehalo obmedzeniam času a priestoru.

Veľkonočný pondelok

Veľkonočný pondelok sa zvykne nazývať aj „Pondelkom Baránka“ na pamiatku toho, čo sa udialo prvého dňa po sobote. Vtedy totiž anjel dodával odvahu ženám, ktoré na úsvite pribehli k hrobu a boli vydesené a znepokojené, keď ho našli prázdny. „Neľakajte sa!“ povedal im. „Vstal z mŕtvych. Niet ho tu.“ (Mk 16, 6). A dodal: „Ale choďte a povedzte (to) jeho učeníkom“ (porov. tamtiež).

Posledný sviatočný deň Veľkej noci je známy aj šibačkou a oblievaním dievčat vodou.

Veľkonočné obdobie

Obdobie veľkonočnej slávnosti trvá 50 dní. Začína sa na Bielu sobotu večer a končí sa večer na sviatok Zoslania Ducha Svätého (Turíce), ktorý sa tohto roku slávi 4. júna. Toto obdobie sa slávi v radosť a plesaní ako jeden sviatočný deň, ba ako jedna „veľká nedeľa“. Predovšetkým v týchto dňoch sa spieva radostné Aleluja.

Spracované podľa archívu TK KBS